Ḳhidmate Dīn

Kī

Taufīq

Profesar Ḍŏkṭar Muḥammad Ṭāhir al-Qādirī

Roman Urdū Transliterator

Dīwān Mŏḥsin Shāh

مَوْلَایَ صَلِّ وَسَلِّمْ دَآئِمًا اَبَدًا

عَلٰی حَبِیْبِکَ خَیْرِ الْخَلْقِ کُلِّهِمِ

مُحَمَّدٌ سَیِّدُ الْکَوْنَیْنِ وَالثَّقَلَیْنِ

وَالْفَرِیْقَیْنِ مِنْ عُرْبٍ وَّمِنْ عَجَمِ

﴿صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَعَلٰی آلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَبَارَکَ وَسَلَّم﴾

لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَّمِنْهَاجًا
www.TahirulQadriBooks.com

Fehrist

لكل جعلنا منكم شرعة ومنهاجا
www.TahirulQadriBooks.com

Ḥarfe āġhāz

Ḳhidmate Dīn kī taufīq At ke faẓl-o karam aur us ke eḥsān kī waj·h se hī naṣīb hotī hai. Jis shaḳhṣ se at maḥabbat kartā hai us ko apne Dīn kī ḳhidmat ke liye muntaḳhab farmā letā hai.

Yeh kitābchah dar-aṣl ……………..

☆ Ek tarbīyatī paiġhām hai un ke liye jo ṣidqe dil se tablīġhe Dīn kī bhārī zimmah-dāriyoṅ se ‘ŏhdah-bar-ā ho rahe haiṅ.

☆ Ek da‘wate fikr hai un muṣliḥīn-o mujāhidīn, ‘ulamā’ aur mufakiirīn ke liye jinheṅ muḳhtalif maḥāzoṅ par Allāhu Ta‘ālá ne Dīn kī sar-balandī aur ġhalaba’e ḥaq kī ba-ḥālī jaise aham farā’iẓ kī ba-jā-āwarī kī taufīq ‘aṭā kar rakhī hai.

☆ Ek nuwed, musarrat aur inbesāṭ hai un sa‘ādat-mand inqelābī, tăḥrīqī nau-jawānoṅ ke liye jin kī ‘ilmī, fikrī, jānī aur mālī ḳhidmāte Muṣṭafawī inqelāb ke liye waqf haiṅ.

D̲h̲ālika faḍlu Allāhi yūtīhī may-yashā’u

‘Alī Akbar Qādirī al-Azharī

Ḳhādime Farīde Millat risarch insṭīṭyūṭ

Tăḥrīqe Minhāj al-Qur’ān

لكل جعلنا منكم شرعة ومنهاجا
www.TahirulQadriBooks.com

Ibtedā’ī āfrīnish se tā-dame hanūz insānī mu‘āsharah is bāt kā mutaqāẓī hai keh afrād ḳhụd ko mu‘āshare kā aham rukn taṣawwur karte huwe us kī ẓarūratoṅ kā ḳhayāl rakheṅ aur apne ūpar ā’id hone wāle muḳhtalif farā’iẓ-o zimmah-dāriyāṅ adā kareṅ. Chunāṅ-cheh insānī ẓarūratoṅ kī takmīl insān hī ke zimmah hai, ham kisī ke kām ā’eṅge to ko’ī hamāre bhī kām ā’egā. Al-ġharāẓ mu‘āhada’e ‘Imrānī ke isī bunyādī uṣūl kī binā par mu‘āshare meṅ muḳhtaliful-aqsām paise aur mahārateṅ tashkīl-pazīr huwe. Har farz apnī inferādī ṭabī‘at, rujḥān, iste‘dād aur ṣalāḥīyat ke peshe naẓar mu‘āshare meṅ apnī zimmah-dāriyoṅ kā ta‘ayyun kartā hai aur insānī mu‘āshare meṅ panapne wālī muqābale kī faẓā meṅ apnā bhar-pūr pūrā kirdār adā kartā hai.

Mu‘āsharatī zindagī meṅ jahāṅ badaniy-o jism,ānī taqāẓoṅ kī takmīl ke liye, Kisān se le kar Dŏkṭar aur Enjini’ar tak kī ẓarūrat paṛtī hai wahāṅ rūḥānī taqāẓoṅ kī takmīl ke liye Dīn ke ḳhidmat-gāroṅ kī ahammīyat ko bhī kisī ṭaur naẓar-andāz nahīṅ kiyā jā saktā. Allāhu Rabbu al-‘izzat ke ‘aṭā-kardah niẓāme ḥayāt aur Dīne Muṣṭafawī kī tablīġh-o irshād par jo log muta‘ayyan hote haiṅ un kā cunā’o Allāhu Ta‘ālá kī

ḳhāṣ ‘ināyat se hotā hai. Ḳhidmate Dīn kī taufīq măḥẕ Allāhu Rabbu al-‘izzat ke faẕl-o aur us ke eḥsān kī waj·h se hī naṣīb hotī hai. Jis shaḳhṣ se Allāhu Ta‘ālá maḥabbat kartā hai use apne Dīn kī ḳhidmat ke liye muntaḳhab farmā letā hai.

Is ḥaqīqat se kisī ko mafar nahīṅ keh har nekī kī taufīq Allāhu Rabbu al-‘izzat hī ‘aṭā farmātā hai warnah az-ḳhuḍ ko’ī farde bashar kisī nek kām karne kā muḳhtār nahīṅ. Lehāẕā Allā ke Dīn kī ḳhāṭir jo bhī jis ṭarḥ pas is ke isteḥkām aur us kī iqāmat-o iḥyā’ ke liye tag-o dau aur mujāhadah kartā hai is ko yeh taufīq aur isteṭā‘at-o ṣalāḥīyat bhī ṣirf Allāhu Ta‘ālá hī dene wālā hai kisī ko agar us ne is manṣabe ‘uẓmá par fā’iz kar rakhā hai yā jis se bhī āḏh tak us ẕāte be-hamtā ne apne Dīn kā kām liyā hai. Is ḳhidmate Dīn meṅ us shaḳhṣ kā ẕātī kamāl us kī is ḳhidmat kā bā‘is̱ nahīṅ banā bal-keh măḥẕ luṭfe Ḳhudā-wandī aur eḥsāne Īzadī se is kā chunā’o ho gayā.

Allāhu Ta‘ālá e Qur’ān Ḥakīm kī āyate karīmah meṅ bandoṅ se apnī maḥabbat kā iẓhār karte huwe irshād farmāyā:

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَنْ يَّرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِيْنِهٖ فَسَوْفَ يَاْتِي اللّٰهُ بِقَوْمٍ يُّحِبُّهُمْ وَيُحِبُّوْنَهٗٓ۔ [1]

“Ae īmān wālo! Tum meṅ se jo shaḳhṣ apne Dīn se phir jā’egā to ‘an-qarīb Allāhu Ta‘ālá (un kī jagah) aisī qaum ko lā’egā. Jin se woh (ḳhụd) maḥabbat farmātā hogā aur woh us se maḥabbat karte hoṅge.”

1. Allāh kā Dīn kisī ṭarḥ bhī kisī shaḳhṣ kā mŏḥtāj nahīṅ aur nah hī use kisī maḳhṣūṣ ṭabqe, guroh yā jamā‘at kī mŏḥtājī hai.

2. Ko’ī shaḳhṣ yā jama‘āt Dīne Ilāhī kī jo bhī ḳhidmat kartī hai us kī taufīq aur chunā’o bhī măḥẕ Allāh kā faẕl hai.

Is āyate karīmah kā nafse maẕmūn bhī yehī hai keh tum meṅ se agar ko’ī is Dīne muta‘ayyan se inḥerāf kar le aur us kī tarwīj-o ishā‘at ke farīẕah se muṅh moŗ le woh yeh nah samjhe keh ab Dīn kā kām răh jā’egā bal-keh yeh āyat apne siyāq-o sibāq se wāẕeḥ kar rahī hai keh Dīne Islāmī kī ḳhidmat jin hāthoṅ meṅ bhī ho ḳhwāh woh ek fard haio yā jamā‘at ko’ī ṭabaqah hai yā qaum jise bhī ḳhidamate Dīn kā kām sipurd kiyā jā’e

[1] al-Mā’idah, 5: 54

woh yeh jāne keh is par yeh Allāh kā karam huwā hai keh us z̲āte Ḳhudā-wande quddūs ne ise is qābil banāyā.

Ḳhidmat Dīn kī taufīq măḥẕ Allāh kā faẕl hai

Yahāṅ yeh nah samjhā jā’e keh yeh taufīq de kar Ḳhudā ne ise is qābil samjhā bal-keh maqāme bandagī ke ‘ain muṭābiq yehī hai keh woh yehī kahe keh is z̲āt ne mujhe is qābil banāyā. Qābil samjhnā to tab hotā hai jab qābilīyat is kī apnī paidā-kardah ho. Yeh to barāhe rāst Allāhu Rabbu al-‘izzat hī ‘aṭā kartā hai woh jise detā hai us meṅ qābilīyat ātī hai aur use bhī ḳhidmate Dīn kī taufīq bhī marḥamat farmātā hai. Pas yeh taufīq aur chunā’o măḥẕ is z̲āt kā faẕl hai aur bandah nawāzī hai. Nīz yahāṅ yeh bāt bhī wāẓeḥ kar dī keh tum Dīn kī ḳhidmat aur Islām kī ḳhāṭir agar jihād karte ho to yeh tumhāre ūpar Allāh kā be-pāyā faẕl-o eḥsān hai. Kahīṅ yeh nah samajh baiṭhnā keh ham din rāt meḥnat-o kāwish kar ke Allāh par ya us ke Dīn par eḥsān karte haiṅ aur us kī bār-gāh meṅ us ke bandoṅ kī ko’ī kamī nahīṅ. Jo z̲āt kun kăh kar z̲amīn-o āsmān ko ‘adam se wujūd baḳhsh saktī hai, woh chāhe to tumhāre ‘ilāwah kisī aur qaum ko bhī Dīn kī ḳhidmat ke ăhl banā saktī hai.

Us kī bār-gāh meṅ to karoḍ-hā ṣāḥibe ḥusn-o jamāl aur ṣāḥibe hunar-o kamāl dast-bastah khaṛe răhte haiṅ aur is inteẓār meṅ hote haiṅ keh kab măḥbūb kā

ishārah abrū ho, aur hameṅ iẕn mile to ham apnī zindagiyān us kī rāh meṅ khapā deṅ. Pas jise bhī yeh sa‘ādat muyassar hai woh ḳhụsh-naṣīb hai.

Yeh baṛe karam ke haiṅ faiṣle

Woh ẕāt to itnī be-niyāz aur bā-iḳhtiyār hai keh agar Dīn aur apne ghar kī ḥifāẓat karāne par ā’e to Abābīl se yeh ḳhidmat le-le aur un kī choṅchoṅ se patthar kī kaṅkariyāṅ girā kar lashkare kuffār ke hāthiyoṅ ko tabāh bar-bād kar ke rakh de. Yeh is Mālikī ḥaqīqī kī marẓī hai chāhe to ma‘ṣīyat keshoṅ ko iqāmate Dīn ke kām par lagā de. Chāhe to nekū-kār aur muttaqī logoṅ ko, is par ko’ī pābandī nahīṅ aur nah ko’ī qaid, bas is nigāhe inteḳhāb hai jis par paṛ jā’e wohī musta‘id ho jātā hai.

Isī āyate karīmah ke āḳhir meṅ farmāyā gayā.

ذٰلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَآءُ ۔ [1]

“Yeh (inqelābī kirdār) Allāh kā faẓl hai woh jise chāhtā hai ‘aṭā farmātā hai.”

Yahāṅ yeh wāẓeḥ farmā diyā keh agar tumheṅ Allāh ke Dīn kī ḳhidmat kī taufiq mile to use Allāhu Ta‘ālá par aur us ke Rasūl ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī

[1] al-Mā’idah, 5: 54

wa-sallam par yā Dīne Islām par eḥsān taṣawwur nah karo kyūṅ-keh yeh Allāh aur us ke Rasūl ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam kā tum par eḥsān hai keh tum is qābil ṭhăhre warnah tum se hazāroṅ beh-tar afrād aur tum se baṛh kar ṣalāḥīyatoṅ ke mālik log is dunyā meṅ maujūd haiṅ. Is bār-gāhe meṅ qubūlīyat aur rasā’ī kas̱rate māl-o zar yā ‘ilm kī ziyādatī par munḥaṣir nahīṅ bal-keh jis par faẕl-o karam kī nigāh paṛ jā’e wohī maqbūl bār-gāhe Īẕadī ho jātā hai:

Jise chāhā dar pe bulā liyā jise chāhā apnā banā liyā

Yeh baṛe karam ke faiṣle yeh baṛe naṣīb kī bāt hai

Īṅ sa‘ādat ba-zore bāz-o nest

Is dunyā meṅ bŏhat-se aise log bhī maujūd haiṅ jin ko Allāh ne ‘ilm-o ‘amal kī wāfir daulat ‘aṭā kī lekin ḳhidmat kā farīẕah un ke sipurd nahīṅ kiyā. Is dunyā meṅ Qārūn jaise daulat-mand bhī ā’e jin ke hāṅ daulat-o s̱arwat kī ko’ī kamī nah thī magar sārī zindagī is daulat ke pujārī bane rahe. Allāhu Ta‘ālá ne un se bhī apne Dīn kī ko’ī ḳhidmat nahīṅ lī woh isī māl-o daulat kī pūjā karte wāṣile jahannam ho ga’e lekin Dīne Islām kī ḳhidmat kī taufīq muyassar nah ā sakī.

Is jahāne āb-o gul meṅ woh ā’e haiṅ jo baṛī-baṛī afrādiy-o ‘ashkarī qūwateṅ rakhte the jin ke pās baṛe

iqtedār the, un ke iḳhtiyārāt meṅ baṟī wus‘at thī lekin un kī yeh sab qūwateṅ aur ṭāqateṅ aur ḳhụd-muḳhtāriyāṅ un kī āḳhirat saṅwārne kī ba-jā’e un kī bar-bādiyoṅ kā bā‘is̱ ban ga’īṅ. Woh tārīḳhe ‘ālm ke bad-tarīn ashḳhāṣ Fir‘awn wa Namrūd se mansūb ho ga’e. Apne iḳhtiyārāt ko Ḳhudā-wande Quddūs ke muqābale meṅ iste‘māl karne lage aur Ḳhudā’ī ke da‘we-dār ban baiṱhe. Un kā ‘ilm, un kī daulat, un kī ḥukūmat aur un kā jāh-o manṣab ḳhidamte Dīn aur nuṣrate Rasūl ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ke silsile meṅ kām nah ā sakā. Is liye ko’ī shaḳhṣ yeh nah samjhe keh Allāhu Ta‘ālá kisī kī ẕātī ṣalāḥīyatoṅ yā us ke pās maujūd ‘ilm-o ‘aql kī daulat kī waj·h se use yeh ḳhidmat sauṅptā hai nahīṅ woh jise chāhtā hai yeh tamām ṣalāḥīyateṅ de kar bhī is sa‘ādat se măḥrūm rakhtā hai aur jise chāhtā hai us kī muflisī aur kam-‘ilmī ke bā-wujūd us waṣf se ham-kinār kar detā hai.

Is liye yahāṅ insān ko yeh samjhāyā jā rahā hai keh ae insān! Agar terī nā-kāriyoṅ, nā-ăhliyoṅ aur kotāhiyoṅ ke bā-wujūd tujh par Allāh kā karam hai aur tere ẓāhiriy-o bāṭinī ‘uyūb-o naqā’iṣ ke bā-wujūd woh ẕāt tujhe is sa‘ādat meṅ sharīk kiye huwe hai to us ẕāt kā hameshah shukr-guzār aur eḥsān-mand răh aur us ke is eḥsān kā shukr is ṭarḥ adā kar keh agar tere din rāt is meṅ khap jā’eṅ aur tere jism ko rezah-rezah bhī kar diyā

jā’e tab bhī Allāh ke is ek eḥsān kā shukr ba-jā nahīṅ lā saktā.

Qābile ġhaur ḥaqīqat

Yeh ek musallamah ḥaqīqat hai keh jab ham meṅ se kisī ko bhī apne dunyawī kār-o bār meṅ kisī dukān par, kisī fekṭarī meṅ yā kisī aur jagah jahāṅ muḳhtalif peshah-war aur ṣaḥibe hunar logoṅ kī ẓarūrat hotī hai to unheṅ rakhte waqt har ṭarḥ se mauzūṅ, chāk-o chau-band aur musta‘id afrād kā chunā’o kiyā jātā hai. Agar bil-farẓ kisī bhī e‘tebār se ko’ī kam-zor shaḳhṣ kām kar rahā hai aur us ke muqābale meṅ wohī kām karne ke liye us se beh-tar shaḳḥṣ muyassar ā jā’e to ham ba-ġhair kisī soch-o bichār aur ḥiyal-o ḥujjat ke us beh-tar ādamī ko muta‘ayyan kar dete haiṅ. Isī ṭarḥ daurāne sarwis kisī shaḳhṣ ke ‘ilm, ‘amal, kirdār, ‘aql-o tadabbur yā farẓ-shanāsī meṅ thoṛā-sā naqṣ wāqe‘ ho yā woh ġhaflat barte to woh shaḳḥṣ kisī ṣūrat meṅ bhī qābile bar-dāsht nahīṅ răhtā. Ise ham fauran nikāl dete haiṅ. Ham insān ho kar dūsre insān kī ġhaflat yā naqṣ bar-dāsht nahīṅ karte ḥāl-āṅ-keh ham ḳhud in jaisī be-shumār ġhaflatoṅ aur kotāhiyoṅ se lat-pat hote haiṅ magar hotā yeh hai keh hameṅ ḥattál-wasī‘ a‘lá ṣalāḥīyat ke mālik aur beh-tar nafa‘-baḳhsh afrād kī talāsh răhtī hai aur ma‘mūlī ġhalaṭī karne wāle ko apnī dukān yā daftar wa-ġhairah meṅ qaṭ‘an bar-dāsht nahīṅ karte use fauran naukarī se fāriġh kar dete haiṅ yeh

insān kā ḥaulṣalah aur ẓarf hai. Lekin ham yahāṅ Allāhu Rabbu al-'izzat kā ẕikr kar rahe haiṅ jo Sattārul-'uyūb bhī hai aur Ġhafūrur-Rasḥīm bhī. Mundareja'e bālā insānī 'amal ke muqābale meṅ jab us 'ināyāt aur satr-poshiyoṅ par naẓar ḍālī jā'e to be-shāḳhtah mān·nā paṛtā hai keh woh Rab kitnā Ġhafūrur-Raḥīm hai ham jaise nā-kārah nā-ăhl jo bandagī meṅ bhī nā-qiṣ haiṅ 'ilm-o 'amal meṅ bhī nikamme haiṅ, kirdār meṅ bhī ġhalīẓ haiṅ, ẓāhir-o bāṭin meṅ bhī gande haiṅ al-ġharaẓ kisī e'tebār se bhī is qābil nahīṅkeh bār-gāhe Rabbe Ḏẖū al-Jalāl meṅ ḥāẓir bhī ho sakeṅ aur kujā is bār-gāh kī maqbūlīyat aur naukarī kī nisbat!

'Amal kī apne bisāṭ kyā hai?

Ham jo sar-ā-pā sharmindagiy-o nadāmat aur gunāhoṅ kī kas̱rat kī binā' par is qābil bhī nahīṅ keh hameṅ zindah rakhā jā'e lekin us ẕāt kī karam nawāziyoṅ kā yeh 'ālam hai keh is qadr kotāhiyoṅ aur ġhaflatoṅ ke bā-wujūd ham jaise nā-kārah logoṅ ko apne Dīn kā naukar rakhā huwā hai. Is 'aẓīm sa'ādat se măḥrūm nahīṅ rakhā, apne dar se dhutkārtā nahīṅ, apnī naukarī se hameṅ nahīṅ nikālā, ba-dastūr apnī raḥmatoṅ se nawāz rahā hai. Ḥāl-āṅ-keh woh agar chāhtā to hamāre 'amal kī binā par hameṅ duhtkār detā aur kăh detā aur kăh detā keh jā'o! Tum se beh-tar ḳhidmat karne wāle aur a'lá ṣalāḥīyatoṅ wāle maujūd haiṅ magar phir bhī woh dar-guzar kar rahā hai. Is liye keh woh Rab

ṣirf nekū-kāroṅ kā Rab nahīṅ gunah-gāroṅ kā bhī Rab hai, woh to unheṅ bhī măḥrūm nahīṅ rakhtā jo sire se is kā wujūd hī taslīm nahīṅ karte.

رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ وَبِكَ نَسْتَعِيْنُ۔

Ae nādāṅ insān!

Agar Allāh ne tujhe apne Dīn par māl ḳharch karne kī taufīq ‘aṭā kī hai to shukr kar agar is māl to daryā kī ṭarḥ us kī raḥ meṅ bahā de to bhī shukr kā sar jhukā’e rakh ‘ain mumkin hai keh woh tere māl ko ṭhukrā de aur kisī aur ko yeh taufīq ‘aṭā kar de phir tū kahāṅ jā’egā? Aur is māl ko kyā karegā? Kyūṅ-keh yeh māl-o daulat ke anbār tujhe Qārūn to banā sakte haiṅ magar Allāh kī riẓā ke ḥuṣūl kī ẓamanāt nahīṅ de sakte. Yeh ẓamānat usī waqt milegī jab terā māl rāhe Ḳhudā meṅ luṭegā.

Ae ‘ālim! Jo apnī tabaḥḥure ‘ilmī par faḳhr kartā hai. Manṭiq-o falsafe kī gutthiyoṅ ko suljhāne meṅ mahārat par nāz karne wāle! Ma‘ārife tafsīr-o ḥadīs̱ ke samandaroṅ meṅ ġhauṭe lagāne wāle! To agar ‘ulūm-o funūn ke samandaroṅ ko pī bhī jā’e aur waqt kā sab se baṛā Abū ‘Alī Sīnā ban jā’e tujhe Allāh kī riẓā măẓḥ ‘ilm kī farāwānī se naṣīb nahīṅ hogī, tū agar us waqt kā Fārābī aur Rāzī bhī kăhlā’e to măḥbūb kī maḥabbat aur us ke Dīn kī ḳhidmat kī taufīq us waqt nahīṅ milegī jab

tak uz ẕāt kā faẕl-o karam tere shāmile ḥāl nahīṅ hogā warnah tū ‘ilm ke inhī găhre samandaroṅ aur khushk falsafoṅ kī ghāṭiyoṅ meṅ sar-gardāṅ rahegā. Allāh kī riẕā ko ḥāṣil karnā hai aur is ‘ilm ko apne liye tausha’e ākhirat banānā hai to is kā rāstah kuçh aur hai.

Roze Qiyāmat tīn ṭabaqāt kī jawāb-ṭalabī

Roze Qiyāmat tīn qism ke ṭabqoṅ ke a‘māl ko rad kar diyā jā’egā ḥāl-āṅ-keh woh log apne a‘māl ko faḳhr se pesh kareṅge.

Păhlā ṭabaqah

Ṣaḥīḥ Muslim meṅ Ḥaẕrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu se riwāyat hai keh Rasūl Allāh ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā:

> “Qiyāmat ke din logoṅ meṅ jis kā sab se păhle faiṣalah kiyā jā’egā woh shahīd hogā jise Allāh ke rāste meṅ laṛte huwe shahīd kar diyā gayā thā use Allāhu Ta‘ālá kī bār-gāh meṅ ḥāẕir kiyā jā’egā Allāhu Ta‘ālá us ko apnī ne‘mateṅ yād karā’egā (keh maiṅ ne tumheṅ jān dī ṣeḥḥat-o tan-durustī) woh unheṅ jān legā. Tab Allāhu Ta‘ālá us shahīd se sawāl kareṅge keh batā tū ne is ne‘matoṅ ko kahāṅ iste‘māl kiyā (aur merā shukr kis ṭarḥ adā kiyā). Shahīd ‘arẕ karegā “Bārī Ta‘ālá meṅ terī rāhe meṅ jihād kartā rahā

yahāṅ tak keh shahīd kar diyā gayā.” Allāhu Ta‘ālá farmā’egā (maiṅ dil kī nīyatoṅ ko behtar jāntā hūṅ) to jhūṭā hai.”

ولكنك قاتلت لان يقال جريء فقد قيل۔[1]

“Lekin tū ne is liye jihād kiyā thā keh tujhe bahādur kahā jā’e to tujhe so tujhe bahādur kahā gayā.”

Phir Ḳhudā-wande Ta‘ālá ḥukm deṅge aur use muṅḥ ke bal khaiṅch kar āg meṅ ḍāl diyā jā’egā is liye keh us ne jihād Allāh se maḥabbat aur us kī riẓā ke ḥuṣūl ke liye nahīṅ faqaṭ dunyā meṅ jhūṭī ‘izzat-o nāmūs kī ḳhāṭir kiyā thā.

Dūsrā ṭabaqah:

Phir us shaḳhṣ ko ṭalab kiyā jā’egā jis ne ‘ilm sikhāyā aur logoṅ ko sikhātā rahā aur Qur’ān paṛhā. Is se pūçhā jā’egā keh tujhe Allāh kī ṭaraf se jo ‘ilm ki daulat milī thī Qur’ān kā ‘ilm ‘ilm diyā gayā thā (tū ne is ‘ilm ko kahāṅ iste‘māl kiyā aur mere Dīn ko is se kis qadr taqwīyat dī) woh ġharaẓ karegā keh Bārī Ta‘ālá! Maiṅ ne ‘ilm paṛhā, is ko paṛhātā rahā, maḳhlūqe Ḳhudā ko apne ‘ilm se mustafīd kartā rahā. Logoṅ ko Qur’ān

[1] Ṣaḥīḥ al-Muslim, 2: 140, Kitabun al-Imārah, raqame ḥadīṯẖ: 1905

sikhātā rahā. Allāh kī bār-gāh se ḥukm hogā keh tū jhūṭ boltā hai (maiṅ terī nīyat ko ba-ḳhūbī jāntā hūṅ) tū ne ‘ilm is liye bal-paṛhā keh tujhe ‘ālim kahā jā’e aur Qur’ān is liye sīkhā tā-keh log tujhe Qārī kaheṅ (‘Ālim samajh kar log terī ‘izzat kareṅ tere pīçhe chaleṅ aur tujhe dunyā Qārī ke nām se jāne) so tū bhī apne maqṣad meṅ kām-yāb ho gayā. Dunyā meṅ logoṅ ne ‘Ālim samajh kar terī ‘izzat bhī kī hai jis se terā nafs ḳhụsh hotā rahā aur takabbur meṅ phūltā rahā. Ab merī bār-gāh meṅ tere liye ko’ī ne‘mat nahīṅ kyūṅ-keh is waqt tere sāmne merī riẓā to thī hī nahīṅ.

ثم أمر به فسحب على وجهه حتى ألقي في النار۔[1]

“Phir ḥukm hogā aur us ko muṅh kā bal khaiṅch kar jahannam meṅ ḍāl diyā jā’egā.”

Tīsrā ṭabaqah:

Is ke ba‘d ek aise shaḳhṣ ko bulāyā jā’egā jis ko Allāh ne māl-o daulat se nawāzā thā. Har qism kī ne‘mateṅ muhayyā kī thīṅ is ko bulā kar un ne‘matoṅ ke bāre meṅ pūçḥā jā’egā aur yād karā diyā jā’egā. Woh jān legā. Farmāyā jā’egā tū ne in ne‘matoṅ ko kahāṅ-kahāṅ (merī riẓā ke liye aur mere Dīn kī nuṣrat ke liye) iste‘māl kiyā? Woh kahegā ae Allāh! Maiṅ apne is māl

[1] Ṣaḥīḥ Muslim, 2: 140, Kitābun al-Imārah, bābun man qātala lir-rayā’i wa-al-sum‘ati istaḥaqqa al-nār, raqame ḥadīth: 1905

ko terī rāh meṅ ḳharch kartā rahā aur ko’ī aisī rāh nah çhoṛī jis meṅ tū ne ḳharch ko pasand kiyā thā so maiṅ ne ḳhūb ḳharch kiyā aur ġhurabā’ masākīn kī madad kī, bār-gāhe Rabbe Dhu al-Jalāl se jawāb milegā “ae bande tū jhūṭ boltā hai, maiṅ jāntā hūṅ tū ne agar māl ḳharch kiyā aur ġharīboṅ miskīnoṅ kī madad kartā rahā to ṣirf is liye keh log tujhe baṛā ḳhair-ḳhwāh, saḳhī aur rāhe Ḳhudā meṅ ḳharch karne wālā samjheṅ. So tū is (jhūṭe aur ‘ārizī maqṣad) meṅ kām-yāb huwā, logoṅ ne tujhe Saḳhī kahā, ab tū hamārī bār-gāh se măḥrūm hai.” Phir is ke sāth ḥukm kiyā jā’egā.

فسحب على وجهه ثم القي في النار۔[1]

“Aur muṅḥ ke bal khaiṅch kar āg meṅ ḍāl diyā jā’egā.”

Har gharī muḥāsaba’e nafs zarūrī hai

Yahāṅ guzashtah băḥs ke ḥawale se ek bunyādī nuktah samjhānā maṭlūb hai. Woh yeh keh Allāhu Rabbu al-‘izzat ḳhwāh māl-o daulat ke ṭarīq par yā ‘ilme Dīn kī ishā‘at ke ṭarīq par ḥattá keh jān tak qurbān dene kī taufīq ke zarī‘e Dīn kī ḳhidmat kā mauqa‘ farāham kare to zarūrī hai keh insān har lamḥah har gharī apne

[1] 1. Ṣaḥīḥ Muslim, 2: 140, Kitābun al-Imārah, bābun man qātala lir-rayā’i wa-al-sum‘ati istaḥaqqa al-nār, raqame ḥadīth: 1905

2. Miskāt al-maṣābīḥ, Kitābu Faḍā’ilu al-‘ilm: 33

nafs kā muḥāsabah kartā rahe. Insān kī gardan shukr, niyāz-mandī aur ‘ijz-o inkisārī ke sāth har waqt Allāh kī bār-gāh meṅ jhukī răhnī chāhiye. Hamah waqt sharmindagī aur jawāb-dihī ke taṣawwur meṅ apnī tamām-tar koshisheṅ măḥẕ Allāh ke luṭf-o karam aur us ke faẕl kī marhūne minnat samjhe tā-keh nafse insānī meṅ riẕā’e Ilāhī ke ḥuṣūl aur is kī maḥabbat ke siwā aur ḳhayāl nah āne pā’e. Agar Allāh kī riẕā aur us kī ẕāt kī maḥabbat ke ḥuṣūl ke ‘ilāwah ko’ī aur ḳhayāl ā gayā maṡalan shŏhrat-o nām-warī wa-ġhairah kā ḳhayāl ā gayā to yeh samho keh ‘ilm bhī be-fā’edah ṭhăhrā, daulat bhī ẕā’e‘ ho ga’ī, jān bhī akārat ga’ī, meḥnat aur tag-o dau bhī lā-ḥāṣil ṭhăhrī. Nah āḳhirat mil sakī aur nah hī dunyā kī chand rozah shŏhrat-o nek-nāmī kā shŏhrah hī qā’im rahā. Dunyā kī jhūṭī ‘izzat to shāyad kuçh roz tak rahe lekin Ḳhāliq-o Mālik aur măḥbūbe ḥaqīqī kī bār-gāh se be-‘izzatī ḳā ṭauq hameshah ke liye gale kā muqaddar ban gayā.

Allāhu tabārak wa-Ta‘ālá ne is āyate mubārakah meṅ yehī bāt samjhā’ī hai keh agar tumheṅ kisī bhī ṭariqe se Allāhu Ta‘ālá apne Dīn kī ḳhidmat sauṅp de to mat samjho keh is meṅ tumhārā ko’ī ẕātī kamāl hai, tumhāre ‘ilm-o hunar yā tumhārī qābilīyat-o ahlīyat kā daḳhal hai aur nah hī yeh tumhāre kisī nasab-o ḳhāndānī buzurgī kā mūjab hai. Yahāṅ to faqaṭ Allāh kā karam hai. Woh chāhe to Abū Jahal aur Abū Lahab

jaise Quraysh-sardāroṅ ko dhakke de kar apnī bār-gāh se be-Dīn aur kāfir kar ke nikāl de aur chāhe to Ḥabashah se ek siyāh-fām ġhulām Bilāl raḍiya Allāhu ‘anhu ko uṯhā kar ummat kā Sardār banā de. Woh chāhe to munāfiqoṅ ke Sardār ‘Abd Allāh bin ‘Ubay ko jahannam rashīd kar de aur chāhe to Fāris se Ḥaẓrat Salmān Fārisī raḍiya Allāhu ‘anhu ko lā kar Madīnah ke Ṣaḥābah raḍiya Allāhu ‘anhum a‘lá maqam ‘aṭā farmā de. Yeh faqaṭ aur faqaṭ nigāhe luṭf ke karishme haiṅ aur chunā’o kī bāt hai. Jaisā keh irshāde Bārī Ta‘ālá hai:

اَللّٰهُ يَجْتَبِىٓ اِلَيْهِ مَنْ يَّشَآءُ وَيَهْدِىٓ اِلَيْهِ مَنْ يُّنِيْبُ[1].

“Allāh jise (ḳhụd) chāhtā hai apne ḥuẓūr meṅ (qurbe ḳhāṣ ke liye) muntaḳhab farmā letā hai aur apnī ṭaraf (āne kī) rāh dikhā detā hai (har) us shaḳhṣ ko jo (Allāh kī ṭaraf) qalbī rujū‘ kartā hai.”

Lehāẕā yeh ḥaqīqat puḳhtagī ke sāth ẕehn-nishīn karā’ī ga’ī keh kisī bhī shaḳhṣ kī koshishoṅ aur shabānah roz meḥnatoṅ se agar Dīn ko taqwīyat mile, woh jahāṅ-jahāṅ bhī Allāh kā paiġhām le kar pahŏṅche. Us ke ẕehn meṅ kabhī yeh ḳhayāl bhūl kar bhī nah ā‘e keh Allāhu Ta‘ālá kā Dīn (na‘ūḏhu billāh) merī is koshish kā mŏḥtāj hai yā yeh “maiṅ agar nah rahā to

[1] al-Shūrá, 42: 13

shāyad yeh kām ruk jā’e.” Farmāyā: nahīṅ nā-dān! Agar tū yeh sochtā hai to yeh terī nā-dānī hai merā Dīn kabhī kisī shaḳhṣ, maḳhṣūṣ ṭabqe yā jamā‘at kī koshishoṅ kā mŏḥtāj nahīṅ hotā maiṅ jab chāhūṅ aur jis ko chāhūṅ taufīq ‘aṭā kar dūṅ. Tum agar āj mere Dīn kī ḳhidmat se kanārah-kashī iḳhtiyār kar loge to is se mere Dīn ko ko’ī nuqṣān nahīṅ pahŏṅch saktā al-battah tumhārā apnā dunyawī wa uḳhrawī ḳhasārah ẕarūr hogā. Maiṅ chāhūṅ to tumhāre haṭne se păhle tujh se beh-tar afrād par mushtamil jamā‘at is kām par māmūr kar dūṅ.

Allāhu Ta‘ālá Qādir muṭlaq hai aur yehī waj·h hai keh hazāroṅ inqelāb ke bā-wujūd us kā Dīn jūṅ kā tūṅ zindah hai aur Qiyāmat tak isī ṭarḥ zindah rahegā. Is liye jahāṅ-jahāṅ aur jis ḥālat meṅ bhī ko’ī Allāh ke Dīn kā kām kar rahāh hai aur Ḥuẕūr ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam kī ummat kī ḳhidmat meṅ ṣidqe dil se maṣrūf hai, use har waqt Allāh kā shukr adā karte răhnā chāhiye keh Allāh ne use apnī naukarī meṅ rakhā huwa hai. Is ġhulāmī aur naukarī ko har ḥāl meṅ salāmat rakhne kī du‘ā kare aur yeh koshish kare keh kahīṅ măḥbūb kī nigāhe iltefāqt us se haṭ nah jā’e. Kahīṅ woh ẕāt mujhe apnī naukarī se nikāl nah de. Bas agar yeh ḳhauf rahegā to woh ḳhāliṣ jaẕbe se ḳhidmate Dīn meṅ maṣrūf rahegā. Aur yād rahe keh yeh ḳhauf maḥabbat ke ba-ġhair paidā nahīn ho saktā. Kyūṅ-keh maḥbūb se maḥabbat hogī to woh chāhegā keh maḥbūb kā kām

qā’im rahe aur ḳhidamte Dīn kī taufīq bhī unheṅ hī naṣīb hotī hai jin se Allāhu Ta‘ālá maḥabbat kartā hai aur woh Allāhu Ta‘ālá se maḥabbat karte haiṅ.

